

Riziká obhospodarovania lesov v Európe

V dokumentoch z medzinárodných ministerských konferencií o ochrane lesov v Európe (Ministerial Conferences on Protection of Forests in Europe – MCPFE) je presadzovaný dlhodobý strategický cieľ lesníctva, zameraný na zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov v Európe a zveladenie ich stavu ako súčasť prírodného rázu krajiny.

Príprava právne záväznej dohody o lesoch v Európe (FOREST EUROPE) o ktorej rozhodlo zasadanie 6. ministerskej konferencie v Oslo sa v kontexte prijatých rozhodnutí zameriava na vyvážené a stabilné plnenie požadovaných produkčných, verejnoprospešných a sociálno-ekonomických funkcií lesov. Ide v podstate o zachovanie a rozvoj ich produkčných schopností, zlepšenie zdravotného stavu, zabezpečenie pôdoochrannej, klimateckej a vodohospodárskej funkcie a v neposlednom rade o zachovanie ostatných sociálno-ekonomických funkcií lesov. V posledných desaťročiach sú tieto strategické zábery lesného hospodárstva v priemyselne vyspelých štátoch Európy čím ďalej, tým viac negatívne ovplyvňované viacerými antropogénnymi vplyvmi, ktoré na jednej strane výrazne zvyšujú vklady kapitálu a práce do obhospodarovania lesov a na druhej strane vo významnej miere znižujú finančný efekt ich využívania.

Riešenie existujúcich problémov lesov a lesného hospodárstva v Európe je preto v súčasnom období v stredobode záujmu riešenia celosvetových problémov ľudstva, spôsobených globálnym otepľovaním atmosféry, znečisťovaním ovzdušia a neúmerne vysokou ťažbou tropických lesov. V lesníckej vyspelých európskych štátoch si zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov vyžaduje omnoho väčšie vklady kapitálu a práce na zabezpečenie produkčných, ale v posledných rokoch aj verejnoprospešných a sociálnych funkcií lesov, ako je tomu v rozvojových krajinách (napr. v dažďových lesoch tropického a subtropického pásma), kde sa prírodné lesy ťažia extenzívnym spôsobom s obmedzeným vkladom finančného kapitálu do sprístupnenia a obnovy tropických lesov.

Špecifiká obhospodarovania lesov v európskych štátoch

Podľa medzinárodných štúdií FAO/ECE, ITTO, ILO a vykonanej analýzy rizík ekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov na celoštátnej úrovni možno konštatovať, že v európskych

Finančné zdroje sú potrebné predovšetkým na zabezpečenie reprodukcie lesa, t.j. obnovy lesa a s tým spojených činností, ochrany lesa a financovanie výkonov ťažbovej činnosti. FOTO - (TR)

ských štátoch ekonomiku obhospodarovania lesných pozemkov na rozdiel od ekonomiky obhospodarovania poľnohospodárskej pôdy vo významnej miere ovplyvňujú špecifiká obhospodarovania lesov. V tejto súvislosti treba uviesť, že pokiaľ v poľnohospodárstve ovplyvňuje finančný efekt poľnohospodárskej výroby každoročne sa meniacia štruktúra poľnohospodárskej produkcie a vývoj cien na trhu, ekonomiku obhospodarovania lesov ovplyvňujú prírodné a výrobné faktory, ktoré limitujú a súčasne diferencujú ekonomickú efektívnosť trvaloudržateľného obhospodarovania lesov v jednotlivých európskych štátoch. Analýza ekonomiky a finančných efektov obhospodarovania lesov a rizík s tým spojených v jednotlivých európskych štátoch vychádza z osobitostí lesného hospodárstva a špecifik obhospodarovania lesov.

Lesné hospodárstvo od 80. rokov minulého storočia vo všetkých priemyselných európskych štátoch zaznamenáva mimoriadne veľký celospoločenský tlak na zabezpečenie verejnoprospešných funkcií lesov, ktoré majú za následok obmedzovanie produkčných funkcií lesov a zvyšujú náklady na zabezpečenie trvaloudržateľného obhospodarovania lesov.

Produkčné schopnosti lesov a tvorba vlastných finančných zdrojov

V ekonomike obhospodarovania lesov vytvárajú ťažbové možnosti produkčné schopnosti lesov a predstavujú ekonomický potenciál pre tvorbu vlastných finančných zdrojov. Vlastné finančné zdroje tvoria v rozhodujúcej miere tržby a výnosy z cenovo diferencovaných lukratívnych a menej atraktívnych sortimentov. Doplnkové zdroje vytvárajú v menšej miere výnosy z ostatných lesníckych činností a služieb. Finančné zdroje sú potrebné predovšetkým na zabezpečenie reprodukcie lesa, t.j. obnovy lesa a s tým spojených činností (zalesňovanie, výchova mladých lesných porastov), ochrany lesa a financovanie výkonov

ťažbovej činnosti (ťažba dreva, manipulácia dreva, približovanie a transport dreva na spracovanie). Zabezpečenie reprodukcie lesa si vyžaduje finančné prostriedky aj na opravy a údržbu lesných ciest a zväžnic a ostatných lesníckych činností. Tržby a výnosy predstavujú v lesnom hospodárstve v európskych štátoch približne 75 – 85 % celkovej potreby finančných prostriedkov na zabezpečenie trvaloudržateľného obhospodarovania lesov. Chýbajúce finančné zdroje sú nútení vlastníci lesov a podnikateľské subjekty v lesníctve zabezpečiť z iných zdrojov, ktoré predstavujú podľa ekonomickej výkonnosti hospodárstva jednotlivých štátov predovšetkým finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu (dotácie a intervencie) a finančné prostriedky z európskych štrukturálnych fondov. Štátne dotácie vo všeobecnosti vytvárajú finančné zdroje aj na primerané kapitálové vybavenie vlastníkov lesov a podnikateľských subjektov v lesníctve.

Ekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov

Analýza ekonomickej efektívnosti a rizík obhospodarovania lesov poukazuje v európskych štátoch na dlhodobý celoeurópsky trend zvyšovania celkových nákladov obhospodarovania lesov a znižovanie vlastných finančných zdrojov. Táto disharmónia v tvorbe vlastných zdrojov a v ich použití v obhospodovaní lesov spôsobuje vážne finančné problémy v zabezpečení trvaloudržateľného obhospodarovania lesov predovšetkým v štátoch s transformujúcou sa ekonomikou lesného hospodárstva na trhovou ekonomiku. Z uvedených dôvodov je v analýze venovaná osobitná pozornosť ukazovateľom makroekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov vo vybraných európskych štátoch s porovnateľnými prírodnými a výrobnými podmienkami, kde sa na jednej strane zabezpečuje obhospodarovanie lesov podľa zaužívaných dlhoročných tradícií lesníctva s významnou pomocou štátu a na druhej

strane v tých európskych štátoch, kde sa uskutočnil v rámci transformácie lesného hospodárstva proces prinávratenia vlastníckych a užívateľských práv k lesom.

Vo vybraných západoeurópskych štátoch s nadpriemernou tvorbou hrubého domáceho produktu, medzi ktoré patrí Spolková republika Nemecko, Rakúsko, Švédsko, Švajčiarsko, Fínsko a pod. s vysokou finančnou podporou štátu a iných finančných zdrojov (európske štrukturálne fondy) sa vytvárajú reálne vyššie možnosti využitia finančných nástrojov na tvorbu vlastných finančných zdrojov a tým sa vytvárajú v reálnej ekonomike obhospodarovania lesov možnosti na zabezpečenie zvýšenia produktivity práce a vytvorenie podmienok pre zvyšovanie zárobkov, stability a sociálneho zabezpečenia zamestnancov. Z dlhodobšieho hľadiska analýza efektívnosti obhospodarovania lesov zároveň poukázala na skutočnosť, že v európskych štátoch a spolkových krajinách s vyspelou ekonomikou sa vo väčšej miere podieľajú štátne dotácie a finančné prostriedky z európskych štrukturálnych fondov na financovaní projektov zameraných na technický rozvoj, výstavbu lesných ciest a zväžnic a v neposlednej miere na podporu ekologickej lesného hospodárstva a zabezpečenia verejnoprospešných funkcií lesov.

Finančné zdroje vytvárajú predpoklady pre investície

Záver vykonanej analýzy a rizík ekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov vo vybraných európskych štátoch poukazuje na skutočnosť, že vo vybraných západoeurópskych krajinách ako je Rakúsko a spolkové krajiny Nemecka (Bavorsko, Hesensko, Dolné Sasko), ktoré majú podobné

Ťažbové možnosti lesov a ich využitie

ukazovateľ	ročná ťažba dreva v tis. m ³	ťažba dreva v m ³ na 1 ha porastovej pôdy	ťažba dreva v % z ročného prírastku
Slovensko	7 400	3,6	57,6
Česko	16 355	6,2	79,6
Rakúsko	20 041	5,2	71,4
Nemecko	48 584	4,5	54,6
Poľsko	32 212	3,6	77,4
Maďarsko	6 449	3,6	59,2
Švajčiarsko	7 451	6,3	86,8
Francúzsko	60 174	3,9	65,2
Veľká Británia	9 500	3,8	65,1
Nórsko	11 632	1,3	52,8
Švédsko	67 766	2,5	77,4
Fínsko	54 300	2,5	74,9

Z uvedenej tabuľky je zrejmé, že medzi najväčšie európske lesnícke veľmoci patrí Švédsko. Po ňom nasleduje v objeme ročnej ťažby dreva Francúzsko, Fínsko, Nemecko a Poľsko. Slovenská republika spolu so Švajčiarskom, Maďarskom a Veľkou Britániou sa zaraďuje medzi štáty s najnižším objemom ročnej ťažby dreva. Pre medzinárodné porovnanie ekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov a využívania ťažbových možností bolo stanovené percento ťažby dreva z ročného prírastku. Prameň: TBFA 2000 (Temperate and Boreal Forest Resources Assessment United Nations, New York and Ženeva)

prírodné a výrobné podmienky obhospodarovania lesov vytvárajú podmienky pre takmer trojnásobne vyššiu tvorbu vlastných finančných zdrojov aj s využitím viacerých foriem finančnej podpory obhospodarovania lesov z iných zdrojov (štátne dotácie, európske štrukturálne fondy), ako je tomu v krajinách s transformujúcou sa ekonomikou. Analýza súčasne poukázala na vcelku dobré kapitálové zabezpečenie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov. Finančné zdroje týchto štátov vytvárajú predpoklady pre vyššie investície do moderných technológií a infraštruktúry lesného hospodárstva, ale aj použitie finančných prostriedkov na zabezpečenie pestovateľskej a ťažbovej činnosti, na opravy a údržby lesných ciest a zväžnic, do poľovníctva a ostatných prác verejnoprospešného charakteru. Naproti tomu analýza ekonomickej efektívnosti štátnej lesníckej politiky v štátoch, kde sa uskutočnila transformácia lesného hospodárstva (ČR, SR a pod.) poukázala na skutočnosť, že sa v období ekonomickej reformy nepretransformovali do ekonomickej efektívnosti nástrojov riadenia lesného hospodárstva a obhospodarovania lesov také nástroje trhovej ekonomiky, aké dlhodobo existujú v západoeurópskych krajinách.

Príjmy z produkcie a zabezpečenie verejnoprospešných funkcií

Vážnym problémom vo financovaní lesného hospodárstva v európskych štátoch je zabezpečenie požadovaných celospoločenských funkcií lesov, ktoré má v mnohých prípadoch za následok obmedzovanie ich produkčných funkcií s nepriamym dopadom na ekonomickej efektívnosti obhospodarovania lesov. Strata z produkcie surové-

ho dreva spôsobuje výpadok z tržieb a výnosov ťažbovej činnosti a súčasne zabezpečenie mimoprodukčných funkcií lesov má za následok zvýšenie celkových nákladov lesníckej výroby. V lesníckej a ekonomickej vyspelých západoeurópskych štátoch sa tieto straty a dodatočné náklady vyrovnávajú vlastníkom a užívateľom lesov podľa zaužívaných dlhoročných tradícií formou štátnych dotácií a intervencií, určených na financovanie funkčne integrovaného lesného hospodárstva, súčasne s efektívnym využívaním finančných prostriedkov z európskych štrukturálnych fondov, zameraných na zabezpečenie ekologických programov rozvoja lesníctva.

Možnosti riešenia finančných problémov lesného hospodárstva

Za možné východisko riešenia súčasných rizík trvaloudržateľného obhospodarovania lesov v Európe a nepriaznivej finančnej situácie lesného hospodárstva v transformujúcich sa ekonomikách európskych štátov treba považovať zámer aplikovania systému jednotných európskych nástrojov obhospodarovania lesov a financovania lesného hospodárstva a zároveň aplikáciu unifikovaného systému finančnej podpory lesníckych inštitúcií (štátna správa lesného hospodárstva, lesnícky výskum, hospodárska úprava lesov, vzdelávanie atď.). Zámer a projektové riešenie úlohy by bolo jedným z bodov programu pre skupinu medzinárodných expertov a špecialistov na vypracovanie medzinárodného projektu „Financovanie trvalo udržateľného obhospodarovania lesov v Európe“.

Realizácia konkrétnych výstupov riešenia rizík trvalo udržateľného obhospodarovania lesov v EÚ predpokladá zapracovanie projektu do akceptovateľného a legislatívne zabezpečeného európskeho systému ekonomickej efektívnosti štátnej lesníckej politiky vo všetkých európskych štátoch. Od riešiteľov projektu sa vyžaduje, aby jeho výstupy boli zapracované do návrhu právne záväznej „Dohody o lesoch v Európe“ a do záverečných formulácií pre rezolúcie a rozhodnutia, ktoré sa predložila na schválenie ministrom a ministerským konferenciám o ochrane lesov v Európe. Z uvedených dôvodov treba považovať vypracovanie projektu a realizáciu zámeru odstránenia rizík trvalo udržateľného obhospodarovania lesov a zavedenia systému ekonomickej efektívnosti financovania lesov za prioritu v trvalo udržateľnom obhospodovaní všetkých lesov v Európe.

Ing. IGOR MICHALÍK
analytik lesného hospodárstva SR,
Bratislava